

Sumari

Presentació.	9
Agraïments	13
Abreviatures	17
Introducció	23
PART I. RESISTÈNCIA A LA REPRESSIÓ, A LA GUERRA CIVIL I A L'EXPLO-	
TACIÓ, 2000-2008: ANÀLISIS DE LA LLUITA NO ARMADA	51
Introducció editorial	53
Capítol 1. Sèrbia. Lluita no violenta per la democràcia: el paper d'Otpor	57
Capítol 1a. Sèrbia vuit anys després	69
Capítol 2. Birmània. Diàleg amb els generals: el so d'una mà aplaudint	75
Capítol 3. Zimbabue. Resistència no armada, societat civil i límits de la solidaritat internacional	89
Capítol 4. Colòmbia. Moviment no violent per la pau i soli- daritat internacional	107
Capítol 5. Índia. Macroviolència, microresistència: violèn- cia de desenvolupament i resistència no armada de base	121

PART II. INTERVENCIÓ NOVIOLENTA DE CIUTADANS A TRAVÉS DE LES FRON-

TERES	133
Introducció editorial	135
Capítol 6. Fer efectiu l'acompanyament.	141
Capítol 7. Desenvolupament d'una estratègia d'acompanyament	147
Capítol 7a. Amb Peace Brigades International a Colòmbia.	161
Capítol 8. Manteniment de la pau civil: donar protecció sense incentius ni amenaces?	165
Capítol 8a. Fer pràctica la pau: amb Nonviolent Peaceforce a Sri Lanka.	179
Capítol 9. Suport noviolent transfronterer durant la segona intifada palestina: l'International Solidarity Movement	183
Capítol 9a. La tasca de l'Ecumenical Accompaniment Progra- mme in Palestine and Israel (EAPPI).	197
Capítol 9b. International Women's Peace Service a Palestina.	203
Capítol 10. Voices in the Wilderness: campanyes contra les sancions a l'Iraq, 1995-2005	211

PART III. BASES DE LA SOLIDARITAT: IDENTITATS, INTERESSOS I CREENCES

COMPARTITS	221
Introducció editorial	223
Capítol 11. Women in Black: el pedregós camí cap a la «soli- daritat».	227
Capítol 12. Solidaritat transnacional i resistència a la guerra: el cas de Turquia	237
Capítol 13. Solidaritat basada en l'orientació sexual: orga- nització regional a l'Àfrica	247
Capítol 14. Diàspores: socis potencials en la lluita	255
Capítol 15. Moviments globals i lluites locals: el cas del Fò- rum Social Mundial	265
Capítol 16. Solidaritat obrera i cooperació de la societat civil: el bloqueig de l'enviament d'armes xineses a Zimbabue, abril del 2008.	273

PART IV. CONTROVÈRSIES EN L'ACCIÓ TRANSNACIONAL	277
Introducció editorial	279
Capítol 17. Finançament extern de moviments d'oposició	283
Capítol 18. Formació en noviolència i acusacions d'imperialisme occidental: guia per a activistes preocupats	293
Epíleg. La cadena de la noviolència	305
Obres citades	313
Notes sobre els col·laboradors	327
Índex de noms	333

Bones notícies: la resistència no armada funciona i prolifera

Rafael Grasa

El llibre coordinat per Howard Clark que tens a les mans, *La força de la gent. Resistència no armada i solidaritat global*, pot situar-se dins de l'explosió i proliferació de la lluita no violenta —entesa com a resistència no armada i maneig de la força i poder de les persones contra diverses formes d'exploació, injustícies, abusos, repressió i agressions d'origen privat i/o públic— com a pràctica i com a motiu de reflexió teòrica, fins i tot en el món acadèmic. El cert és que durant la postguerra freda han proliferat a tots els continents i en tots els sectors les experiències de resistència no armada, amb el darrer esclat de les revoltes àrabs a partir de la tardor de 2010, i han sovintejat els estudis de casos concrets i els intents de deixar constància escrita del que s'ha fet i del que s'ha reflexionat sobre el tema. El mateix Howard Clark, activista no violent anglès de llarg i fecund recorregut i investigador per a la pau, que des de fa anys ens acompanya a Madrid, hi ha contribuït amb dos llibres imprescindibles, un sobre el cas dels Balcans i un altre —amb dues persones més amb reflexions i llibres imprescindibles, April Carter i Michael Randle— posant al dia la bibliografia de l'acció no violenta (amb actualitzacions periòdiques).¹ A més, han

1. Al·ludeixo a *Civil Resistance in Kosovo* (Londres, Pluto Press), i a *People and Power Protest Since 1945: A Bibliography of Nonviolent Action* (2006, www.civilresistance.info/bibliography/update), escrit amb April Carter i Michael Randle.

aparegut també nombrosos llibres de referència sobre l'acció noviolenta, molts d'ells a partir de treballs i estudis acadèmics sense el plus del compromís personal dels autors amb la noviolència, és a dir, sense altra motivació que la recerca de fenòmens socials i polítics rellevants. Posteriorment em referiré a un d'especial importància, sobre l'eficàcia i eficiència de la resistència civil.

Simplement dos breus comentaris de presentació. El primer sobre el llibre i les raons de publicar-lo en aquesta col·lecció. El llibre ha esdevingut ràpidament text de referència, almenys per tres raons. Primera, per la seva concepció general, situar les lluites noviolentes en un context internacional per tal de mostrar que la solidaritat té un paper cabdal en l'èxit de les resistències, però que cal un tipus determinat de solidaritat, allunyada del bonisme i del paternalisme, i escoltant i respectant els moviments i els protagonistes locals. En aquest sentit, al llibre excel·leix la demostració que el Nord, fins i tot quan se solidaritza des de la base amb les lluites noviolentes, sovint no sap escoltar i acceptar, vol imposar les seves idees i visions. El llibre mostra i proposa que, per contra, el paper central de la solidaritat és reforçar el contrapoder dels que resisteixen el domini i l'opressió. Segona, per l'excel·lent reflexió teòrica de l'amic Howard en la seva introducció: és difícil dir tantes coses, fins i tot terminològiques i conceptuals, tan bé i en tan poc espai, tot superant el que seria simplement la introducció conceptual a un llibre de casos. I tercera, per la varietat de països (Balcans, Birmània, Colòmbia, Índia, Sri Lanka, Xina, Zimbabwe, etcètera) i dimensions o sectors de lluita contemplats (brigades de pau i acompanyament; resistència a enviament d'armes; lluita contra sancions internacionals; manteniment de la pau civil; lluita pacifista des de pressupostos i pràctiques feministes, etcètera). Aquestes tres raons justifiquen a bastament que el llibre concebut i compilat per Howard es publiqui en una col·lecció creada per l'ICIP justament.

Un segon comentari el dedicaré al tema de l'estudi acadèmic de l'eficàcia i eficiència de la resistència no armada i les lluites noviolentes. Recentment, dues politòlogues nord-americanes, Erica Chenoweth i Maria J. Stephan, han dedicat un llibre a presentar la lògica estratègica del conflicte noviolent, les raons per les quals, al seu parer, la re-

sistència civil funciona i té èxit.² Ja abans havien donat alguns tasts en forma d'article i, sobretot, havien creat una base de dades específica per al seu estudi (Navco, Nonviolent and Violent Campaign and Outcomes), dedicada justament a comparar els resultats de 323 campanyes de resistència, violenta i noviolenta, a diverses situacions d'injustícia entre 1900 i 2006. Els resultats globals són significatius i indiscutibles per a les autores: les campanyes noviolentes creixen i proliferen durant el temps d'estudi i s'incrementa també la seva taxa d'èxit; la taxa d'èxit de les insurgències violentes ha declinat al llarg del temps.

Més concretament, es dedica un dels capítols del llibre a explorar una troballa empírica sorprenent: entre 1900 i 2006, les campanyes noviolentes presenten quasi el doble de probabilitats de tenir èxit que les de tipus violent. I la troballa es manté sòlida quan hom considera factors com el tipus de règim contra el qual es resisteix, la repressió o les capacitats de resposta del règim contra el qual es lluita. Per dir-ho ras i curt, només apareixen alguns resultats sorprenents, o una mica diferents, quan hom correlaciona els resultats amb els objectius de les campanyes. El llibre mostra que quan es tracta de campanyes contra un règim, l'ús d'una estratègia noviolenta millora molt significativament la probabilitat d'èxit. Al seu torn, quan les campanyes es focalitzen en objectius territorials, també presenten lleuger avantatge els casos noviolents en lluites contra l'ocupació o per demanar el dret a l'autodeterminació. I és espectacularment favorable, amb un monopoli gairebé total, quan es tracta de campanyes com la lluita contra l'apartheid. Hi ha, però, segons Chenoweth i Stephan, una excepció, les lluites orientades a aconseguir la secessió, la creació d'una nova entitat política, on només troben quatre casos de lluita noviolenta exitosos sobre quaranta-un, una mica més del 10% d'èxit de l'acció noviolenta sobre la violenta. A més, les autores avancen una explicació general per a les raons de l'èxit: el fet que els obstacles físics, morals i informatius a la participació en les campanyes noviolentes són molt menors, en condicions aproximadament comparables, que en les resistències violentes. Altrament dit, la participació seria l'element cabdal, el que

2. Erica CHENOWETH/Maria J. STEPHAN, *Why Civil Resistance Works. The strategic logic of nonviolent conflict*, Nova York, Columbia U.P., 2011.

lliga amb el paper de la solidaritat externa que el llibre que tens a les mans propugna.

Ho deixem aquí. En tot cas, que la resistència no armada prolifere, tingui èxit i sigui cada cop més matèria acadèmica, ens esperona com a Institut Català Internacional per a la Pau. Potser avui Joan Baez ja no escriuria que "la noviolència és un fracàs. Tanmateix, l'únic fracàs encara més gran és el de la violència". La primera part de la frase ja no és certa. Bona lectura!

Agraïments

Aquest llibre va sorgir d'un seminari internacional, Resistència no armada: el factor transnacional, organitzat al Centre for Peace and Reconciliation Studies, Universitat de Coventry, el juliol del 2006. Dono les gràcies a aquest centre i al seu personal, Alan Hunter i Carol Rank, i sobretot al seu director fundador, Andrew Rigby, pel seu suport durant aquest projecte i a Mousumi De per la seva tasca durant i a Charles Harlock per la seva feina després del seminari. Jørgen Johansen i Christine Schweitzer, que van documentar els seus treballs de doctorat al centre, van participar en la formulació inicial del projecte. És un gran orgull per a aquest centre (fundat el 1999) que es prengui les qüestions de lluita no violenta i solidaritat tan seriosament.

El Joseph Rowntree Charitable Trust mereix gratitud no solament per finançar aquest seminari sinó també per la seva actitud de suport envers la recerca aplicada a la noviolència i pel seu reconeixement de la necessitat de punts de trobada entre activisme i investigació.

Naturalment, vull donar les gràcies a tots els col·laboradors del llibre: alguns han tingut molta paciència esperant veure imprès el seu article, altres han acceptat retallades considerables de l'extensió, mentre que una —Janet Cherry— ha estat lluitant amb una situació que es desplegava mentre escrivia. També desitjo expressar la meua gratitud als qui van participar per fer del seminari del 2006 un esdeveniment tan ric, entre els quals els qui no han contribuït a aquest

llibre però les presentacions dels quals es poden trobar al lloc web del Centre for Peace and Reconciliation Studies o a <www.civilresistance.info/urtf>. Una d'aquestes persones és digna d'un agraïment especial. Sense April Carter, no sé pas quan hauria vist la llum del dia aquest llibre. Ha estat una font meravellosa de consell i encoratjament, fent comentaris sobre totes les aportacions, corregint-ne algunes, efectuant recordatoris quan calien i, en general, mantenint encarrilat aquest projecte. No és pas subestimar la diligent ajuda que vaig rebre del meu altre assessor editorial, Andrew Rigby, reconèixer que la seva millor contribució va ser suggerir April per a aquesta funció. Els estic molt agraït a tots dos.

Molts dels que han col·laborat en aquest llibre tenen alguna relació amb War Resisters' International o bé amb Peace News, que ara es publica cada mes, la qual cosa diu molt sobre l'estímul continu que rebo d'aquestes fonts. No puc donar les gràcies a tothom qui em va prestar la seva intel·ligència, però a més dels ja esmentats voldria donar les gràcies a Michael Beer, de Nonviolence International, i Majken Sørensen.

Estic molt agraït a Robert Coles, Lou Dematteis i Gary Fields per aportar les seves fotos, i a Mil Rai de Peace News, Ken Simons de Peace Magazine i Steve York de York-Zimmerman per la seva ajuda amb la documentació gràfica.

Ha estat un plaer cooperar amb David Castle i els seus companys de Pluto Press, i amb el diligent corrector de manuscrits Matthew Seal. Llarga prosperitat per a aquests editors tan compromesos.

És poc habitual agrair el software informàtic, però la majoria de la gent no fa servir un software que és per si mateix un exemple de solidaritat transnacional en pràctica. Durant gairebé cinc anys he fet servir Ubuntu GNU-linux, un sistema operatiu que depèn de la comunitat de Linux la solidaritat del qual permet als usuaris inexperts com jo resistir a Windows i a l'esclavatge de Microsoft. («Ubuntu» és de fet un concepte molt apreciat per Desmond Tutu d'humanitat envers tothom.)

La família pròxima sembla sempre venir al final del capítol d'agraïments, i de vegades poden sentir que això també passa en la vida. Als meus fills Ismael i Violeta els agrada rebre visitants d'altres països i conserven bons records dels dos trimestres que van passar a Coventry,

però voldrien que no passés tant de temps davant del meu ordinador. Yolanda, moltíssimes gràcies: la teva tasca a Objeción Fiscal (resistència als impostos de guerra) m'ha semblat sempre un model de solidaritat transnacional, tot fomentant la transformació social al país combinada amb el compromís incondicional amb equivalents d'arreu.

Abreviatures

AARI	All-Africa Rights Initiative (Iniciativa pels Drets de Tot Àfrica)
ACNUR	Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats
AEI	Albert Einstein Institution
AI	Amnistia Internacional
AMI	Acord Multilateral sobre Inversions
ASCOBA	Asociación de Consejos Comunitarios y Asociaciones del Bajo Atrato
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations (Associació de Nacions del Sud-est Asiàtic)
ATTAC	Association pour la Taxation des Transactions Financières pour l'Aide aux Citoyens (Associació per a la Taxació de Transaccions Financeres per a l'Ajuda als Ciutadans)
BPT	Balkan Peace Team (Equip de Pau als Balcans) (1994-2001)
CAL	Coalition of African Lesbians (Coalició de Lesbianes Africanes)
CANVAS	Centre for Applied NonViolent Action and Strategies (Centre d'Accions i Estratègies Noviolentes) (Belgrad)
CASI	Campaign Against Sanctions on Iraq (Campanya Contra les Sancions a l'Iraq)

CAVIDA	Comunidades de Autodeterminación, Vida y Dignidad
CCCH	Coordinating Committee on the Cessation of Hostilities (Comitè Coordinador sobre el Cessament d'Hostilitats) (Mindanao, Filipines)
CHIRRA	Chitungwiza Residents and Ratepayers Association (Associació de Residents i Contribuents de Chitungwiza) (Zimbabwe)
CHRA	Combined Harare Residents Association (Associació Combinada de Residents d'Harare) (Zimbabwe)
CINEP	Centro de Investigación y Educación Popular (Colòmbia)
CNA	Congrés Nacional Africà (Sud-àfrica)
COSATU	Congress of South African Trade Unions (Congrés de Sindicats Sud-africans)
CPT	Christian Peacemaker Teams (Equips Cristians d'Acció per la Pau)
CRPP	Committee Representing the People's Parliament (Comitè Representant del Parlament Popular) (Birmània)
DfID	Department for International Development (Departament per al Desenvolupament Internacional) (Regne Unit)
DVB	Democratic Voice of Burma (Veu Democràtica de Birmània)
EAPPI	Ecumenical Accompaniment Programme in Palestine and Israel (Programa Ecumènic d'Acompanyament a Palestina i Israel)
FARC	Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia
FSM	Fòrum Social Mundial
GALZ	Gays and Lesbians of Zimbabwe
GAM	Grupo de Apoyo Mutuo (Guatemala)
HIVOS	Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingsaamenwerking (Institut Humanista per a la Cooperació en el Desenvolupament) (Països Baixos)
HRW	Human Rights Watch
IAMI	Istanbul Anti-militarist Initiative (Iniciativa Antimilitarista d'Istanbul)
IANSA	International Action Network on Small Arms (Xarxa d'Acció Internacional contra les Armes Lleugeres)

ICNC	International Center on Nonviolent Conflict (Centre Internacional per al conflicte No violent)
ICOM	International Conscientious Objectors' Meeting (Assemblea Internacional d'Objectors de Consciència)
IDF	Israeli Defence Forces (Forces de Defensa d'Israel)
IFOR	International Fellowship of Reconciliation (Moviment Internacional de Reconciliació)
IGLHRC	International Gay and Lesbian Human Rights Commission (Comissió Internacional de Drets Humans per a Gais i Lesbianes)
ILGA	International Lesbian and Gay Association (Associació Internacional de Gais i Lesbianes)
ISM	International Solidarity Movement (Moviment Solidari Internacional)
IWPS	International Women's Peace Service (Servei Internacional de Dones per la Pau)
LGBT	Lesbianes, Gais, Bisexuals, Transsexuals
LPG	Liberalització, Privatització i Globalització
LTTE	Liberation Tigers of Tamil Eelam (Tigres d'Alliberament de l'Eelam Tàmil) («Tigres Tàmils», Sri Lanka)
MAP	Movement Action Plan (Pla d'Acció del Moviment)
MDC	Movement for Democratic Change (Moviment per al Canvi Democràtic) (Zimbabue)
MILF	Moro Islamic Liberation Front (Front Moro d'Alliberament Islàmic) (Mindanao, Filipines)
MNLF	Moro National Liberation Front (Front Moro d'Alliberament Nacional) (Mindanao, Filipines)
MST	Movimento dos Trabalhadores Rurais Sem Terra (Moviment dels Treballadors Agrícoles Sense Terra) (Brasil)
NAFTA	North American Free Trade Association (Tractat de Lliure Comerç d'Amèrica del Nord)
NCA	National Constitutional Assembly (Assemblea Nacional Constitucional) (Zimbabue)

NLD	National League for Democracy (Lliga Nacional per a la Democràcia) (Birmània)
NP	Nonviolent Peaceforce (Forces de Pau Noviolentes) (NPSL, Nonviolent Peaceforce Sri Lanka)
OBC	Organització Basada en la Comunitat
OC	Objecció de Consciència/Objector al servei militar
OCDE	Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic
OIT	Organització Internacional del Treball
OMC	Organització Mundial del Comerç
ONG	Organització No Governamental
ONU	Organització de les Nacions Unides
OSCE	Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa
OTAN	Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord
Otpor	Resistència (Sèrbia)
PBI	Peace Brigades International (Brigades Internacionals de Pau)
PTUZ	Progressive Teachers Union of Zimbabwe (Sindicat de Docents Progressistes de Zimbabue)
PvH	Phillips van Heusen
R2P	Responsibility to Protect (Responsabilitat de Protegir)
RFI	República Federal de Iugoslàvia
SACP	South African Communist Party (Partit Comunista Sud-africà)
SADC	Southern African Development Community (Comunitat per al Desenvolupament de l'Àfrica Meridional)
SKD	Savaş Karşıtları Gerneği (Associació de Resistents a la Guerra, Turquia)
SLORC	State Law and Order Restoration Council (Consell Estatal per a la Restauració de la Llei i de l'Ordre, junta militar a Birmània/Myanmar 1988-1997, rebatejada SPDC)
SMUG	Sexual Minorities of Uganda (Minories Sexuals d'Uganda)

SPDC	State Peace and Development Council (Consell per a la Pau i el Desenvolupament de l'Estat) (Birmània/Myanmar)
TEDH	Tribunal Europeu de Drets Humans
UDF	United Democratic Front (Front Democràtic Unit) (Sud-àfrica)
UNICEF	Fons de les Nacions Unides per a la Infància
USIP	US Institute of Peace (Institut de Pau dels Estats Units)
VitW	Voices in the Wilderness (Veus al Desert)
VNU	Voluntaris de les Nacions Unides
WiB	Women in Black (Dones de Negre)
WILPF	Women's International League for Peace and Freedom (Lliga Internacional de Dones per la Pau i la Llibertat)
WOZA	Women of Zimbabwe Arise (Dones de Zimbabwe Dempeus; MOZA: Men of Zimbabwe Arise, Homes de Zimbabwe Dempeus)
WPB	World Peace Brigade (Brigada Mundial de la Pau, 1961-1964)
WRI	War Resisters' International (Internacional de Resistents a la Guerra)
YIDEZ	Youth Initiative for Democracy in Zimbabwe (Iniciativa de Joves per a la Democràcia a Zimbabwe)
ZANU-PF	Zimbabwe African Union-Patriotic Front (Unió Nacional Africana de Zimbabwe-Front Patriòtic)
ZCTU	Zimbabwe Congress of Trade Unions (Congrés de Sindicats de Zimbabwe)
ZIMTA	Zimbabwe Teachers Association (Associació de Docents de Zimbabwe)
ZINASU	Zimbabwe National Students Union (Unió Nacional d'Estudiants de Zimbabwe)
ŽuC	Žene u Crnom protiv Rata (Dones de Negre contra la Guerra, Sèrbia)

Introducció

Arreu del món els moviments populars estan actuant per assumir el control de les seves vides, per enderrocar règims no democràtics, per resistir forces globals, per protegir la seva subsistència, les seves comunitats o fins i tot les seves vides, per defensar el medi ambient o per reivindicar el seu dret a l'autodeterminació. Si bé en el passat els moviments recorrien sovint a la guerra de guerrilles, i alguns encara ho fan, actualment les lluites acostumen a dependre menys de les armes que de formes d'acció no armades: protestes que inclouen manifestacions massives i vagues, contrainformació (sia sobre resultats electorals, sia sobre repercussions mediambientals) i la construcció d'alternatives.

Cada cop més, aquests moviments busquen el suport internacional, no solament de governs o d'organitzacions intergovernamentals sinó també de xarxes de ciutadans actius. Pretenen amplificar la seva veu amb l'ajuda d'activistes en altres països. A més, hi ha un nombre creixent de xarxes transnacionals i grups de suport establerts per abordar problemes globals i per oferir diverses menes de formació. L'acció transnacional es proposa reforçar el «contrapoder» d'un moviment local que resisteix a la dominació de l'Estat o de les corporacions.

Un esbós d'aquest llibre

Aquest llibre sorgeix de la participació dels col·laboradors en diverses formes d'acció no violenta transnacional. Els autors són activistes i investigadors que tracten de millorar l'eficàcia de la solidaritat transnacional sense deixar de prendre consciència dels seus perills ni de preocupar-se de debatre sobre els principis de participació. Perills? Cada grup que actua a través de les fronteres té tendència a divulgar els seus assoliments. Però també han d'aprendre dels errors —tant dels propis com dels aliens—, sobretot per tal com la tasca transnacional requereix aprendre d'altres cultures i d'altres maneres de pensar i actuar. Si visitem qualsevol dels llocs de resistència o de conflicte més anunciats del món, ensopeguem sovint desconeguts benintencionats que fan una o més d'aquestes coses:

- crear expectatives que no poden complir;
- oferir finançament per a allò que volen que es faci en comptes d'allò que un moviment local ha decidit que cal fer;
- muntar projectes que serveixin les seves necessitats organitzatives en comptes de les persones que afirmen beneficiar;
- pressionar organismes internacionals per a allò que creuen que és possible aconseguir en comptes de les peticions formulades pels directament afectats per un problema, o
- presumir de parlar en nom de persones a les quals ni tan sols han escoltat: «líders» internacionals que «no reconeixerien un moviment de base encara que el trepitessin».

Els col·laboradors d'aquest llibre estan menys preocupats per criticar els defectes dels altres que per aclarir els principis en els quals ells mateixos treballen. Per tant, el punt de partida del llibre no és l'àmbit transnacional, sinó el local. Els principals promotors del canvi no són els estrangers que ofereixen suport econòmic o formació, ni aquells qui proven de cridar l'atenció dels estadistes internacionals cap a determinats problemes, ni tan sols els qui arriben al país per aportar el que puguin a la lluita i per compartir alguns dels riscos que afronten els activistes locals. Tot això s'hauria de subordinar a la tasca de les persones que tracten de canviar la seva situació.

Amb aquest esperit, la part I d'aquest llibre és dedicada a informes de cinc moviments de resistència no armada que incorporen elements transnacionals clars però situen fermament la resistència en el seu context local. Il·lustrant la naturalesa global de la resistència no armada, s'han triat exemples de l'Àfrica, Àsia, Europa i Amèrica Llatina, tot cobrint lluites per la pau i la justícia social com també resistència a règims antidemocràtics. La resistència a Occident també és important, no solament pel que fa a abordar les dimensions globals de les estructures de poder o a facilitar una base per a la solidaritat amb les lluites d'arreu. Tanmateix, aquest llibre se centra principalment en les relacions solidàries amb moviments no occidentals.

Les experiències analitzades a la part I són sobretot a partir del 2000 i en la majoria dels casos encara continuen. Malgrat alguns avantatges locals, la majoria no són casos d'èxit rotund. L'èxit no és mai tan senzill com «guanyar». En el context de la lluita prolongada per canvis essencials, comporta també obtenir suport, estendre xarxes, obrir nous espais de resistència, mantenir vives les esperances i limitar allò que els detentors del poder o els agressors es puguin endur. També la «victòria» té les seves limitacions: l'únic moviment estudiat aquí que ha aconseguit el seu objectiu principal —un moviment que és justament cèlebre per la seva gràcia i que va inspirar emulació en altres països, un moviment que va obtenir el que la guerra no va poder, és a dir, l'enderrocament de Slobodan Milošević a Sèrbia el 2000— es pot criticar pel seu fracàs a l'hora de construir una Sèrbia diferent.

La part II del llibre centra l'atenció en una forma d'activitat bàsicament associada als moviments pacifistes: la intervenció internacional no violenta de ciutadans a l'escenari d'un conflicte. Això inclou la tasca dels equips per la pau —entre els quals Peace Brigades International (Brigades Internacionals per la Pau, PBI) i la més recentment creada Nonviolent Peaceforce (Forces de Pau No violentes, NP)— que ofereixen «protecció» a actors locals de la societat civil a zones de conflicte. També inclou les activitats més desafidores de l'International Solidarity Movement (Moviment Solidari Internacional), una iniciativa encapçalada per Palestina que convida els activistes estrangers a prendre part en l'acció no violenta en aquell país, i Voices in the Wilderness, que a partir del 1995 fins a la invasió dirigida pels EUA el 2003 va

trencar les sancions que castigaven tots els iraquians pels delictes del seu govern i de la seva elit.

La part III indaga el funcionament de diverses formes de solidaritat basades en identitats, interessos i creences compartits en la mobilització solidària. No es pot negar la repercussió d'Internet en l'activisme transnacional, però les xarxes fortes necessiten alguna cosa més que compartir informació, alguna cosa que motivi la gent per actuar: un sentit d'afinitat i la percepció d'un vincle comú. Per tant, aquesta part analitza la funció de xarxes basades en gènere, antimilitarisme i orientació sexual, informes sobre acció solidària per grups i treballadors de la diàspora, i debat la missió del moviment per la justícia social amb una atenció especial al Fòrum Social Mundial.

La part IV aborda dues controvèrsies relacionades que sorgeixen del tipus d'agenda que aquells qui es proposen de donar suport a determinats moviments poden tenir. Les contribucions —sobre finançament (Jørgen Johansen) i formació (George Lakey)— responen a les acusacions que fins i tot els organismes extraoficials independents que ofereixen solidaritat poden de fet fomentar interessos governamentals o corporatius occidentals.

La resta d'aquesta Introducció té tres parts: la primera presenta conceptes de resistència no armada i el desenvolupament de moviments de resistència; la segona debat alguns dels problemes que emanen de lluites recents per la democràcia, mentre que la tercera marca el context per a l'enorme extensió de l'«activisme transnacional» en els darrers anys.

Resistència no armada,
«força de les persones» i lluita no violenta

L'elecció dels termes

Vaig dubtar si havia de referir-me a la «força de les persones», una expressió introduïda quan l'acció de les masses populars va enderrocar el president Marcos a les Filipines el 1986. Posteriorment s'ha utilitzat sovint «força de les persones» per parlar de la caiguda de governs i s'ha aplicat sobretot a les protestes contra eleccions manipulades.

Això és més limitat que el concepte francament utòpic «poder del poble» que he defensat sovint, basat en l'assumpció per part de la gent del control de les seves pròpies vides. Tanmateix, l'expressió resulta més problemàtica en el sentit que «força de les persones» s'ha fet servir sovint per definir la mobilització massiva d'una part «de la gent» contra una altra: sense remuntar-se més lluny del 2008, en veiem exemples a Kenya després de les eleccions i a Tailàndia amb l'ocupació de la seu del govern a Bangkok.¹ Al final vaig acceptar el suggeriment de l'editor d'utilitzar «força de les persones» amb l'esperit de reivindicar-lo per tal d'incloure lluites que no s'aturen en sec amb el canvi del qui mana, sinó que es proposen d'ocasionar transformacions socials més completes que les que hem vist fins ara.

Vaig preferir «resistència no armada» en el context actual per tres raons:

- És més precisa en situacions en les quals hi ha una amenaça de violència, una mesura de contraviolència (com ara llançar pedres) o en què un moviment té un braç armat però adopta mètodes «no armats» en moltes circumstàncies com ho fan els zapatistes a Chiapas, Mèxic i els palestins.
- És una expressió descriptiva, lliure d'altres associacions.
- És més inclusiva, i de fet inclou «lluita no violenta».

Aquí el terme «noviolència» es reserva específicament a moviments que rebutgen l'ús de la violència i el marc estratègic global dels quals tracta d'assegurar que predomini la justícia/drets humans/democràcia en comptes de destruir l'antagonista.

«Resistència no armada» engloba una gran diversitat de mètodes. Gene Sharp, que des de la dècada de 1950 s'ha dedicat a estudiar l'acció no violenta, n'ha enumerat 198 mètodes, però suggereix que n'hi ha «vintenes» més (Sharp 1973). Gairebé cada lluita inventa —o potser creu que ha inventat— sistemes nous. Els mètodes públics oscil·len des de l'acció constructiva tranquil·la fins a la confrontació directa,

1. La «revolució groga» a Bangkok (grogas per identificar-se amb la família reial) considera que la People's Alliance for Democracy (Aliança Popular per la Democràcia), que representa l'elit urbana de Tailàndia, lluita per limitar la potència electoral dels pobres rurals del país.

des de trucs publicitaris espectaculars de grups reduïts fins a manifestacions populars massives, des de la retirada de suport mitjançant un boicot, una vaga o senzillament quedar-se a casa fins a l'ocupació de terres o edificis. A tot això es podria sumar un sens fi d'accions «modestes» que ajuden a mantenir la moral i construeixen les xarxes que apunten moviments de resistència en situacions repressives (Scott 1985, 1990; Johnston 2005).

La «força» de l'acció no armada i no violenta és doble:

En primer lloc, la força del refús. Molts partidaris de la noviolència argumenten que en l'última anàlisi un règim no pot funcionar sense la cooperació —voluntària o obligada— de com a mínim sectors clau de la població. En conseqüència, la no cooperació real o anunciada —negant-se a obeir ordres, mitjançant vagues, etc.— és en moltes circumstàncies l'arma més poderosa de resistència. A més, mantenir una postura de noviolència pot augmentar l'eficàcia d'aquesta acció destacant la violència —i per tant la il·legimitat— d'un règim o d'una institució, la qual cosa fomenta el seu qüestionament entre la seva base de suport o entre «tercers».

En segon lloc, l'«apoderament» d'actuar plegats. Com a mínim l'«apoderament popular» implica el reforçament de la sensació de la gent que poden canviar les coses, que hi ha alternatives a resagnar-se a l'estatu quo. Entre els elements concrets d'aquest poder hi ha:

- el poder de comunicació en les seves múltiples formes i en moltes direccions, inclosa la contrainformació;
- el poder d'organitzar-se, d'allargar la mà i relacionar-se amb persones i amb altres grups;
- el poder d'alterar i desafiar, i
- el poder senzillament de fer les coses d'una manera diferent i mostrar una alternativa.

Els inicis de la resistència

El terme «resistència» suggereix desobediència, negació i retirada, i formes de lluita no institucionals. Aquest, com veurem, no és el quadre sencer. Els estudiosos dels moviments socials han suggerit una distin-